

SIMONA-MARIA CHIRCIU

**Hărțuirea în spațiul public
în România:
abordări teoretice și politice.
De la invizibilitatea fenomenului,
la politici publice.**

Editura Tritonic
– București, 2020 –

CUPRINS

Studiu introductiv. <i>Politicizarea violenței din spațiul public: cum treci de la personal înspre politic și cu ce impact?</i> realizat de Oana Băluță.....	13
Introducere	39
CAPITOLUL 1.	
Ideologii „înfrățite”: patriarhatul, masculinitatea hegemonică și violența asupra femeilor	43
1.1. Conceptul de putere.....	43
1.1.1. Conceptul de putere în abordările teoretice clasice.....	43
1.1.2. Critici feministe aduse abordărilor clasice ale puterii.....	59
1.1.3. Abordări feministe ale conceptului de putere.....	64
1.2. Masculinitatea hegemonică	78
1.3. Violența asupra femeilor în contextul teoriilor politice feministe	80
1.3.1. <i>Feminismul liberal</i>	81
1.3.2. <i>Feminismul radical</i>	83
1.3.3. <i>Feminismul ecologist</i>	87
1.3.3.1. Legătura dintre viol, hărțuire sexuală și hărțuire în spațiul public	88
1.3.4. <i>Critici și limite ale feminismului radical</i>	99
1.4. Stadiul actual al teoretizării și politicizării violenței asupra femeilor.....	101
1.5. Abordarea teoretică privind cercetarea	106
CAPITOLUL 2.	
Perspective teoretice și soluții politice referitoare la hărțuirea stradală	109

2.1. Teorii ale reificării sexuale	109
2.2. Spațiul public – spațiu al vieții sociale	112
2.3. Primele documentări ale experiențelor de hărțuire în spațiul public	115
2.4. Principalele perspective teoretice multi și interdisciplinare ale hărțuirii stradale	118
2.4.1. Definiri și caracteristici ale hărțuirii stradale	118
2.4.2. Cauze ale hărțuirii stradale	138
2.4.3. Impactul hărțuirii asupra femeilor: de la frică, la încălcarea drepturilor și libertăților	140
2.5. Cercetări în România în domeniul violenței asupra femeilor în spațiul public	148

CAPITOLUL 3.

Metodologia cercetării	165
3.1. Principii feministe în cercetare	166
3.1.1. <i>Perspectiva intersecțională în cercetare</i>	179
3.2. Relevanța estimată a cercetării	181
3.3. Etica în cercetare	186
3.4. Ipotezele de cercetare	187
3.5. Obiectivele cercetării	188
3.6. Metode de cercetare	188

CAPITOL 4.

Rezultatele cercetării fenomenului de hărțuire stradală în România	193
4.1. Preambul: creșterea sensibilității civice și politice	194
4.2. Percepții ale femeilor și bărbaților despre feminitate și masculinitate	200
4.2.1. <i>Ce înseamnă feminitatea?</i>	200
4.2.1.1. Răspunsurile femeilor	200
4.2.1.2. Răspunsurile bărbaților	213
4.2.2. <i>Ce înseamnă masculinitatea?</i>	215
4.2.2.1. Răspunsurile bărbaților	215

4.2.2.2. Răspunsurile femeilor	221
4.3. Percepții și experiențe ale femeilor privind hărțuirea în spațiul public	226
4.3.1. <i>Date socio-demografice</i>	226
4.3.2. <i>Sentimentul de siguranță în spațiul public</i>	228
4.3.3. <i>Variatatea formelor de hărțuire în spațiul public</i>	230
4.3.4. <i>Ce este hărțuirea stradală în opinia femeilor respondente?</i>	236
4.3.4.1. <i>Atenție nedorită</i>	237
4.3.4.2. <i>Hărțuirea stradală ca agresiune/ violență</i>	239
4.3.4.3. <i>Hărțuirea stradală ca manifestare a relațiilor de putere între femei și bărbați care încalcă diferite drepturi și libertăți ale omului</i>	240
4.3.5. <i>Locuri publice în care are loc hărțuirea asupra femeilor</i>	242
4.3.6. <i>Frecvența situațiilor de hărțuire asupra femeilor în spațiul public</i>	243
4.3.7. <i>La ce vârstă încep femeile să aibă experiențe de hărțuire stradală?</i>	245
4.3.8. <i>Cine le hărțuiește pe femei?</i>	246
4.3.9. <i>Femeile singure sunt victime sigure?</i>	250
4.3.10. <i>„Hărțuirea stradală”: un termen comun pentru femei?</i>	251
4.3.11. <i>Când se întâmplă hărțuirea stradală?</i>	251
4.3.12. <i>De ce sunt hărțuite femeile?</i>	252
4.3.13. <i>Existența și rolul martorilor</i>	252
4.3.14. <i>Impactul hărțuirii asupra femeilor</i>	255
4.3.14.1. <i>Efecte psihologice</i>	255
4.3.14.2. <i>Reacția femeilor la hărțuire</i>	258
4.3.14.3. <i>Strategii pentru a evita hărțuirea stradală</i>	261
4.3.14.4. <i>De ce consideră femeile că hărțuirea stradală este o problemă gravă?</i>	265
4.2.14.4.1. <i>Încălcarea drepturilor și libertăților</i>	266
4.2.14.4.2. <i>Raportul inegal de putere între ținte și hărțuitori</i>	269
4.2.14.4.3. <i>Umilirea și învinovățirea victimelor</i>	272
4.2.14.4.4. <i>Auto-învinovățirea victimelor</i>	274
4.2.14.4.5. <i>Vulnerabilitatea victimelor</i>	275
4.2.14.4.6. <i>Normalizarea și tolerarea hărțuirii stradale către societate</i>	276
4.2.14.4.7. <i>Pasivitatea martorilor</i>	276

4.2.14.4.8. Tolerarea fenomenului de către autorități și lipsa sancțiunilor	277
4.2.14.4.9. Atitudinea hărțuitorilor	279
4.2.14.4.10. Frica de agravare a situației	280
4.3.15. Cine le apără pe femei de hărțuirea stradală?	291
4.3.16. Cine ar trebui să abordeze problema hărțuirii stradală?	292
4.3.17. Soluții pentru prevenirea hărțuirii stradale	292
4.3.18. Cine ar trebui să abordeze problema hărțuirii stradale?	293
4.4. Percepții și experiențe ale bărbaților privind hărțuirea stradală	294
4.4.1. Date socio-demografice	295
4.5. Câteva considerente despre cine are o viață mai ușoară: bărbații sau femeile?	295
4.6. Siguranța bărbaților în spațiul public	299
4.7. Ce cred bărbații despre siguranța femeilor în spațiul public	302
4.7.1. Cauzele hărțuirii stradale	303
4.7.2. Bărbații ca martori ai hărțuirii stradale	309
4.7.3. Situații de hărțuire ale femeilor apropiate și reacțiile respondenților	319
4.7.4. Omniprezența hărțuirii stradale în opinia bărbaților	327
4.7.5. Reacția la comportamentul de hărțuire al prietenilor	328
4.7.6. Comportamentul respondenților vizavi de femei necunoscute în spațiul public	332
4.7.6.1. Reacția femeilor	335
4.8. Bărbații ca ținte ale hărțuirii în spațiul public	335

CAPITOLUL 5.

Limite ale cercetării și recomandări pentru politici publice .....

5.1. Concluziile lucrării	339
5.2. Limitele cercetării	343
5.3. Recomandări pentru politici publice	344

Bibliografie	349
--------------------	-----

Studiu introductiv

Politizarea violenței din spațiul public: cum treci de la personal înspre politic și cu ce impact?¹

Oana Băluță

Introducere

În anul 2007, am scris capitolul² „Dați-ne măcar ziua înapoi” în care abordam tema violenței asupra femeilor în spațiile publice. Țin minte că alături de interesul și curiozitatea teoretică și empirică, scrierea în sine a reprezentat și o formă de catharsis. Dincolo de radiografierea datelor statistice, am considerat că experiențele personale sunt relevante pentru a înțelege cât de nocive și de toxice sunt aceste agresiuni din spațiul public și că ele au nevoie de un răspuns politic și instituțional. M-am oprit atunci la experiențele de agresiune ale prietenelor mele, precum și la una dintre cele cu care m-am confruntat eu. Un bărbat m-a urmărit pe stradă și m-a atacat în scara blocului, experiența a lăsat urme asupra mea o lungă perioadă de timp, începând cu chestionarea libertății de mișcare în spațiul public, până la o teamă viscerală de a merge pe stradă fiindcă mă îndoiam că mă bucur de siguranță în viața cotidiană³. Nu îmi imaginam atunci că

¹ Îi sunt recunoșcătoare Ionei Băluță pentru lectura atentă și observațiile făcute.

² Textul este inclus în volumul *Conspirația tăcerii* coordonat de Cristina Ștefan, publicat la editura Arefeană.

³ Am mai scris despre experiența agresiunii, a hărțuirii și a fricii în articolul *Fetiță, adolescentă, femeie* publicat în revista *Elle* pe 17 octombrie 2017, <https://www.elle.ro/lifestyle/oana-baluta-566018/>, accesat în data de 16 octombrie 2020.

nivel global, care au renunțat să mai iasă din casă, care și-au schimbat job-ul sau orașul în care locuiau sau care au fost ucise pentru simplul fapt că au spus „nu” hărțuitorilor lor.

Vreau să menționez faptul că tratez hărțuirea stradală ca fiind un tip de violență asupra femeilor și o manifestare a relațiilor inegale de putere între femei și bărbați, care încalcă drepturi civile ale omului (dreptul la demnitate, dreptul la libertate și securitate, dreptul de a dispune de sine însuși) și care este exercitată de către bărbați necunoscuți asupra victimelor, în spațiul public. De asemenea, spațiul public trebuie înțeles ca fiind, printre altele, unul eminent politic.

Prin această carte, intenționez să atrag atenția asupra experiențelor de hărțuire pe care femeile le trăiesc zilnic în spațiul public. Vreau să accentuez, încă de la început, faptul că nu condamn și nu mă declar împotriva oricărui fel de interacțiune între femei și bărbați în spațiul public, ci doar împotriva atenției neconsimțite și nedorite care le pune pe femei într-o situație de disconfort, teamă și reificare sexuală. Susțin flirtul consimțit și consensual între necunoscuți în spațiul public, însă nu și hărțuirea. Mai mult, sunt conștientă că nu toate femeile sunt hărțuite, așa cum nu toți bărbații sunt hărțuitori.

În carte, prin „hărțuire stradală” fac referire la hărțuirea asupra femeilor din spațiile publice, spații adresate și deschise tuturor, precum trotuarele, străzile, parcurile, mijloacele de transport în comun, stațiile de RATB, de tren și de metrou, taxiurile, cinematografe, cluburile, piețele, mall-urile etc.

CAPITOLUL 1.

Ideologii „înfrățite”: patriarhatul, masculinitatea hegemonică și violența asupra femeilor

1.1. Conceptul de putere

Am considerat necesar să cercetez și să prezint conceptul de putere în abordările feministe și nefeministe pentru că acestea oferă un cadru de analiză util pentru înțelegerea relațiilor de putere dintre femei și bărbați și modul în care ele domină și instituie oprimarea femeilor de către bărbați.

Teoriile feministe au preluat din teoriile clasice despre putere și și-au adus aportul la punerea pe agenda publică și la politizarea relațiilor de putere inegale dintre femei și bărbați, introducând în acest sens, conceptul de *patriarhat*.

1.1.1. Conceptul de putere în abordările teoretice clasice

În științele sociale există mai multe abordări teoretice cu privire la conceptul de putere care răspund la întrebări precum: ce este puterea, cum poate fi ea analizată, înțeleasă și exercitată, cum funcționează și de ce?

În analiza sa, Max Weber leagă conceptul „putere” de autoritate și conducere politică. Pentru acesta, puterea este un factor important pentru capacitatea de a domina. Weber înțelege că puterea reprezintă „șansa unui om sau a mai multor oameni de a-și exercita voința într-o acțiune

(relație) socială chiar dacă există o opunere din parte altora care participă la acțiunea respectivă” (Weber, 1978, p. 926). Puterea poate fi exercitată pur și simplu, pentru câștiguri economice sau pentru a mări statutul social. Mai departe, Weber identifică trei *tipuri ideale* ale dominației legitime: autoritatea tradițională, rațional-legală și cea carismatică (Weber, 1978, p. 215). Autoritatea (sau dominația) se definește ca „probabilitatea ca diferite comenzi specifice sau toate comenzile să fie ascultate de către un grup anume de persoane” (Weber, 1978, p. 212). Un alt teoretician este Robert Dahl (1957), a cărui abordare a puterii este printre cele mai cunoscute. Acesta nuanțează abordarea lui Max Weber în ceea ce privește definirea puterii și locul în care rezidă și anume în „mâna” indivizilor sau grupurilor. Dahl propune, așadar, o abordare unidimensională și pluralistă a conceptului de putere, oferind o definiție relațională care se concentrează pe modul în care se iau deciziile în cadrul unei comunități.

Pentru acesta, puterea este o relație asimetrică între persoane, unde „A are putere asupra lui B dacă A îl poate determina pe B să acționeze într-un mod în care B nu ar acționa altfel” (Dahl, 1957, p. 202–203). Punctul central al abordării lui Dahl este analiza modului în care se iau deciziile și propunerea unei metodologii adecvate de analizare a puterii. Actorii implicați în relația de putere pot fi indivizi, grupuri, guverne, state, etc. Pe lângă *actori*, importante sunt și *sursa* puterii (resurse ce pot fi exploatate), *metodele* (sau mijloacele) folosite pentru exercitarea puterii, *cantitatea* de putere exercitată și *scopul* exercitării puterii.

Sursa puterii actorului A constă în resurse ce pot fi folosite pentru a schimba comportamentul celui alt actor, B. Mijloacele folosite de către A activează sursa puterii și pot include promisiuni sau din contră, amenințări. Scopul se referă la răspunsul lui B. (Dahl, 1957, p. 203). Prin urmare,

actorii participă conștient și liber la procesul de decizie și au capacitatea de a face alegeri în funcție de interesele lor.

Puterea este exercitată de către actorii care o dețin asupra celor lipsiți de putere sau asupra celor care dețin mai puțină putere și se manifestă ca o relație de comandă sau dominație (actorul A) și supunere sau subordonare (actorul B) și poate folosi persuasiunea, carisma sau, din contră, coerciția și violența. A îi propune lui B să acționeze așa cum A îi spune, B se supune, pentru că altfel riscă să fie sancționat de către A.

Mai târziu, teoreticienii Peter Bachrach și Morton Baratz (1962) au introdus conceptul de „non-decizie” ca o critică adusă conceptualizării unidimensionale și relaționale a puterii propusă de către Robert Dahl. Conform celor doi autori, există două fețe ale puterii, iar pe una dintre ele, Dahl o exclude. Puterea poate exista în cazul unui conflict, dar poate exista și indirect, fără să existe o competiție directă.

Bachrach și Baratz (1962) aduc critici abordării pluraliste a lui Dahl pentru că nu se concentrează pe sursele puterii, ci pe exercițiul puterii, care presupune participare directă la procesul de decizie (Bachrach și Baratz, 1962, p. 948). Însă pentru cei doi teoreticieni, puterea nu este doar „ce se vede”, ce se transpune în decizii concrete, așa cum este în abordarea lui Dahl. Puterea are două fețe. Acesta este exercitată atunci când A ia parte în procesul politic de decizie care îl afectează pe B însă, se exercită asupra lui B și atunci când A nu își manifestă puterea, dar totuși îl influențează pe B prin practici instituționale sau valori socio-politice să nu facă o acțiune care ar fi în dezavantajul lui A (Bachrach și Baratz, 1962, p. 948).

Bachrach și Baratz dezvoltă, așadar, o abordare nouă ca răspuns la puterea lui Dahl. Aceștia consideră că, într-o comunitate e posibil ca un individ sau un grup să ia parte mai mult la procesul de non-decizie decât în cel de luare a deciziilor (Bachrach și Baratz, 1962, p. 949). Astfel, manifestările

Responsabile indirecte ale puterii sunt mai importante decât puterea ca exercițiu. Cei doi autori critică abordarea lui Dahl și a altor teoreticieni pluraliști, argumentând că puterea nu se manifestă doar prin deciziile concrete și prin participarea directă la procesul de decizie și mai mult, aceștia ignoră cea de-a doua față a puterii. Pentru a înțelege corect *puterea*, cercetătorii ar trebui să se concentreze și pe deciziile care nu se iau: non-deciziile. (Bachrach și Baratz, 1962, p. 949).

Dahl a considerat că puterea se manifestă într-o societate pluralistă, unde toți indivizii au șansa de a-și reprezenta deschis interesele, dar în realitate, nu toți au acces la procesul de luare al deciziilor și influențare a agendei politice. Există grupuri privilegiate care le discriminează pe altele care au mai puțină putere. Grupurile care dețin puterea tind să pună pe agendă subiecte considerate „sigure” pentru ele și să excludă conflicte sau subiecte care ar fi în defavoarea lor, așadar procesul de luare a deciziilor nu este unul democratic sau deschis, așa cum argumentează Dahl.

Modul în care Weber (1957), Dahl (1978), Bachrach și Baratz (1962) definesc puterea este relevant pentru analiza pe care această lucrare și-a propus-o și anume să arate că hărțuirea stradală este o manifestare a relațiilor inegale de putere între femei și bărbați. Autorii construiesc o înțelegere comună a puterii ca „putere-asupra”. Așa se întâmplă și într-un episod de hărțuire stradală: hărțuitorul are putere asupra victimei sale, o controlează, el decide când și cum începe interacțiunea, în ce va consta și când și cum se va încheia. Raportul de putere se schimbă doar dacă ținta hărțuirii decide să reacționeze, acțiune nelipsită de pericole pentru aceasta, așa cum arată miile de cazuri pe care le-am documentat. Totodată, non-decizia victimelor este prezentă în cazurile de hărțuire. Chiar dacă hărțuitorii apelează la tactici de intimidare și umilire mai puțin vizibile și mai puțin amenințătoare poate (cum ar fi limbajul non-verbal cu tentă sexuală), în general, victimele tot nu au curajul

să reacționeze, să iasă de sub puterea hărțuitorilor, să ia o decizie, rămânând astfel la statutul de non-decizie, despre care Barach și Baratz (1962) discută în lucrările lor.

Mai departe, Steven Lukes, în 1974, în lucrarea „Puterea: o abordare radicală” (*Power: A Radical View*) dezvoltă abordarea lui Bachrach și Baratz (1962). Acesta propune o analiză conceptuală a puterii de tip radical, aplicabilă empiric și superioară celorlalte abordări predecesoare, prin care cercetează problemele metodologice, teoretice și politice ale puterii (Lukes, 1974, p. 14). Lukes argumentează de ce cele două fețe ale puterii (cea unidimensională propusă de către Dahl și bidimensională propusă de către Bachrach și Baratz) sunt inadecvate și propune astfel, cea de-a treia față a puterii. Tendințele sistemului politic sunt susținute de acțiunile asumate ale indivizilor, dar cele care primează de fapt, sunt comportamentele structurate socio-cultural ale grupurilor și practicile instituțiilor (Lukes, 1974, p. 26).

Lukes consideră că puterea nu apare doar în cadrul unui conflict deschis și individualist, așa cum argumentează Dahl, dar și Bachrach și Baratz, ci ea poate fi folosită, întâi de toate, pentru a preveni crearea conflictului (Lukes, 1974, p. 27). Conflictul nu reprezintă o condiție *sine qua non* pentru existența puterii deoarece A își poate exercita puterea asupra lui B și atunci când îi influențează sau modelează, prin control, dorințele (Lukes, 1974, p. 27).

Apoi, Lukes diferențiază între tipurile de putere: „puterea de a da”, înțeleasă ca facilitare, abilitare și capacitare și „puterea asupra”, care este asimetrică (Lukes, 1974, p. 34). Acesta mai discută și despre autoritatea consimțită, care, pentru că lipsește un conflict de interese, nu poate fi considerată o formă a puterii (Lukes, 1974, p. 35). Puterea poate fi activă, adică să se exercite prin cadrul unor acțiuni directe sau inactivă, prin carisma indivizilor (Lukes, 1974, p. 77-78). Cei care dețin puterea trebuie să fie responsabili de modul în care puterea lor va afecta sau va ajuta interesele

individuale și colective ale indivizilor care nu dețin putere sau dețin mai puțină putere (Lukes, 1974, p. 68). Lukes discută despre puterea ca dominație, întrebându-se dacă indivizii își pot da sau nu seama atunci când se exercită acest tip de putere, dacă este greșită și în ce mod acționează împotriva intereselor acestora (Lukes, 1974, p. 85). Mai mult, indivizii ar trebui să fie atenți la formele mai subtile ale puterii și la mecanismele prin care ea își asigură continuitatea (Lukes, 1974, p. 86).

Autorul consideră că „a vorbi despre putere ca dominație înseamnă a sugera impunerea unor constrângeri importante asupra unui agent sau a dorințelor, scopurilor sau intereselor agentului, ceea ce frustrează, împiedică îndeplinirea sau chiar formularea lor” (Lukes, 1975, p. 113). Dominația apare atunci când puterea unor indivizi sau grupuri afectează interesele altora prin restrângerea capacităților lor de a funcționa la întreaga lor capacitate umană (Lukes, 1975, p. 118). O formă de dominație contemporană ar fi recunoașterea *excesivă* sau *nedorită* a identității. Unele persoane sunt constrânse să se definească într-un anumit mod, să se identifice ca aparținând unui anumit grup social sau unei categorii anume care le sunt atribuite forțat și pe care trebuie să le accepte, să le internalizeze, să se conformeze lor, să le recunoască și în cele din urmă, se solidarizeze împotriva lor (Lukes, 1975, p. 119). Un exemplu de constrângere despre care vorbește Lukes și care se manifestă în cadrul societății românești și a altor societăți patriarhale este socializarea de gen și relațiile de putere dintre femei și bărbați.

O altă abordare a puterii îi aparține lui Foucault. Lucrările despre putere ale lui Michel Foucault au contribuit la cunoașterea științifică din științele sociale privind puterea ca dominație sau „puterea asupra”. În lucrarea sa, *A supraveghea și a pedepsi. Nașterea închisorii* (1975/2005), Michel Foucault abordează problematica puterii și se concentrează

pe analizarea acesteia ca modalitate de a disciplina și domina condamnații și deținuții, persoane care încalcă normele sociale. Pe scurt, acesta prezintă o teorie a puterii și relația cu corpul indivizilor. Foucault prezintă modul în care s-a realizat, de-a lungul timpului, trecerea de la pedepse corporale crunte (la nivel de durere pentru cei pedepsiți, cât și vizual, pentru cei care erau martori) la înființarea instituțiilor care au puterea de control și pedeapsă asupra indivizilor (asupra corpului și sufletului lor), instituții precum închisorile, școlile, spitalele pentru cei cu dizabilități psihice. Foucault (1976, 1975/2005) este de părere că puterea nu se manifestă doar ca o constrângere asupra celor dominați, nu doar se impune, ci caracterul său este mult mai puternic, ea nelimitându-se la relațiile dintre persoane, dintre cetățeni (-ne) și stat sau în conflictele dintre clasele sociale. Puterea este un element omniprezent în întreaga societate, compune un sistem complex al relațiilor de putere și se manifestă prin persoane, instituții și restul elementelor unei societăți. Mai mult, aceasta este văzută ca luptă și conflict, nu ca modalitate de alienare, ci ca mod de supraveghere, sancționare și dominare pentru pedepsirea deținuților sau a condamnaților la moarte ale căror corpuri reprezentau „un câmp de manifestare” a puterii instituțiilor (Foucault, 1975/2005, p. 72). Asimetria puterii dintre dominați și dominatori se manifesta, în primul rând, prin pedepsele fizice.

Pentru Foucault, puterea produce cunoaștere, iar cele două sunt strâns legate și depind una de cealaltă, cunoașterea producând relații de putere (Foucault, 1975/2005, p. 35). Puterea este văzută și ca o strategie, care mai degrabă „se exercită decât se posedă, care nu constituie „privilegiul dobândit sau păstrat al clasei dominante, ci efectul de ansamblu al pozițiilor strategice pe care aceasta le ocupă, efect pe care îl manifestă și adesea îl prelungește poziția celor dominați” (Foucault, 1975/2005, p. 35). Pentru a înțelege puterea instituțiilor, „metodele punitive trebuie analizate nu

Respectiv ca simple consecințe ale unor reguli de drept ori ca indicatori de structuri sociale, ci ca tehnici dotate cu propria lor specificitate în câmpul mai general al celorlalte procese de putere” (Foucault, 1975/2005, p. 31). Metodele punitive conțin o „mecanică a puterii”: un tip de putere care pedepsește și supune corpurile. În acest mod, puterea se consolidează și își menține funcția de coerciție și control, o putere care până la urmă, este nelegitimă pentru că nu își argumentează tipul de legi pe care le produce și le impune (Foucault, 1975/2005, p. 76). Spre exemplu, suveranul își exercita și își manifesta puterea prin pedepsele publice. Acest „spectacol al puterii”, așa cum îl numește Foucault, avea funcția de a teroriza nu doar vinovații, ci și publicul. Pe de altă parte, suveranul părea că „împarte” puterea ca metodă de pedeapsă și umilire, cu poporul, care era parte activă în procesul de pedepsire al condamnatului (Foucault, 1965/2005, p. 76-77).

Mai târziu, pedepsele s-au „umanizat”, puterea avea datoria de a pedepsi sufletul vinovaților, nu corpul acestora. Închisorile erau considerate însă, a fi „atinse” de abuzurile puterii, scopul lor fiind uneori încarcerarea persoanelor în mod ilegal (Foucault, 1975/2005, p. 153), puterea exercitată fiind una nelegitimă și nedreaptă, de tip despotic și la fel de crudă ca cea exercitată de către suveran. Foucault se întreabă „cetate punitivă sau instituție coercitivă?” (Foucault, 1965/2005, p. 166).

Foucault (1975/2005) aduce în discuție puterea disciplinară, un tip de putere care urmărește să modeleze indivizii, care sunt și obiecte și totodată, instrumente ale exercitării sale (Foucault, 1965/2005, p. 220). Puterea disciplinară este viabilă pentru că folosește instrumente simple: controlul ierarhic, sancțiunea normalizatoare și combinarea acestora în procedura examinării. Disciplina constrânge prin supraveghere, prin „simplul joc al privirii”, care aduce în atenție persoanele observate. Consider că este realizabilă și pertinentă o comparație între modelul taberei militare

perfect disciplinată a lui Foucault, în care puterea se exercită printr-o supraveghere exactă și ușor de realizat și unde „fiecare privire este o piesă în mecanismul global al puterii” (Foucault, 1975/2005, p. 220) cu diferite forme de violență asupra femeilor. Asemenea unei tabere militare, patriarhatul prezent în spațiul public și cel privat încearcă să mențină controlul ierarhizat asupra cetățenelor care *merită* supravegheate, asupra celor care sunt văzute ca intruse și asupra celor care „dezertează”. Consider că funcțiile puterii despre care vorbește Foucault și anume supravegherea și controlul se regăsesc întocmai și în diferitele forme de violență împotriva femeilor.

Puterea este analizată și înțeleasă că fiind o multitudine de relații bazate pe forță existente în spațiul în care funcționează și în cadrul căruia construiesc propriul mecanism și organizare. Puterea este un proces care transformă, întărește, slăbește sau inversează aceste relații, relații care se susțin reciproc și în acest fel formează un sistem sau nu. Oricum, relațiile îmbracă forma unor strategii instituționalizate care sunt conținute în mecanismele statului și în hegemoniile sociale (Foucault, 1978, p. 92-93).

Mai mult, Michel Foucault (1978) consideră că puterea este prezentă peste tot deoarece provine de pretutindeni și deține privilegiul de a consolida și de a reproduce relații inegale (Foucault, 1978, p. 93). Așadar, instituționalizată sau doar insidioasă, puterea este o forță în sine în cadrul societății, transpusă prin situații complexe. Ce nu este puterea în concepția lui Foucault? Nu este *ceva* ce poate fi obținut, dorit, împărțit, deținut sau pierdut (Foucault, 1978, p. 94). Puterea există pur și simplu, este pretutindeni și funcționează într-un mod complex, iar indivizii și grupurile nu pot exista în afara acesteia.

Ideea pe care Foucault o repetă în lucrarea sa, este aceea conform căreia puterea ca mod de a disciplina indivizii, reprimă și se produce încontinuu, producând totodată